

นันทา คุณรัตนศิริ และคณะ : วิถีชีวิตของผู้สูงอายุบ้านประโคก ตำบลหมื่นไวย อำเภอมือง
จังหวัดนครราชสีมา (Nunta Khunratanasiri, and others: The way of life of the elderly at Prakoke
Village, Muenwai Sub-district Muang District, Nakornrajchasi Province) 42 หน้า. ISBN 974-
506-867-5

การวิจัยเรื่องวิถีชีวิตของผู้สูงอายุ เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ
ซึ่งมีวัตถุประสงค์การวิจัยครั้งนี้ เพื่อพัฒนาอาจารย์ให้มีความรู้ความเข้าใจวิถีชีวิตของผู้สูงอายุใน
สภาพจริงสำหรับใช้ในการจัดการเรียนการสอน และการให้บริการวิชาชีพแก่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ
มากยิ่งขึ้น กรอบแนวคิดการศึกษา คือการศึกษาวิถีชีวิตของคนในวัยสูงอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ศึกษา
พฤติกรรมที่แสดงออกในรูปกิจกรรมต่างๆ ในการดำเนินชีวิต ศึกษาความคิด ความรู้สึก การเรียนรู้
ของคนในการแก้ไขปัญหาต่างๆ เพื่อความอยู่รอด ภายใต้บริบทที่เกี่ยวข้องของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการ
ศึกษา จำนวน 12 ราย คัดเลือกแบบเจาะจงผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านประโคก ที่มีวิถีชีวิตและ
อาชีพหลากหลายทั้งเพศหญิงและชายซึ่งส่วนใหญ่จะมีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจที่ต้องดิ้นรนต่อสู้ชีวิต
ทั้งนี้เพื่อสามารถศึกษาข้อมูลได้ชัดเจน

วิธีการศึกษาใช้วิธีการสังเกต สัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่ศึกษาและผู้เกี่ยวข้อง ในสภาพแวดล้อม
จริงที่เป็นอยู่ เก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้มาโดยระมัดระวังไม่นำความคิดเห็น ความรู้ ประสบการณ์ ของ
ผู้วิจัยไปตัดสิน เป็นข้อมูลตรง รวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการบันทึกและนำมาอภิปรายร่วมกันในคณะผู้
วิจัยและผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นที่ปรึกษาของโครงการวิจัย เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้ข้อสังเกตคำแนะนำ
รวมทั้งพิจารณาข้อมูลที่รวบรวมได้ว่ามีความชัดเจนเพียงพอหรือไม่อย่างไร ซึ่งคณะผู้วิจัยต้องดำเนินการ
เก็บข้อมูลเพิ่มเติมจนกว่าจะได้ข้อมูลเพียงพอที่จะแสดงให้เห็นวิถีชีวิตของกรณีศึกษาได้ ทั้งนี้เพื่อ
สกัดข้อมูลที่ได้รับมาให้เหลือเป็นข้อมูลจริงแล้วดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล และรวบรวมผลการ
วิเคราะห์มาสังเคราะห์ให้เป็นสิ่งที่ได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตผู้สูงอายุ จำนวน 12 ราย

ผลการวิจัย

สิ่งที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เป็นผลของการศึกษาเบื้องต้นในการศึกษาวิถีชีวิตของผู้สูงอายุ
เฉพาะเจาะจง 12 ราย ในระยะเวลาหนึ่ง จึงเป็นเพียงบางส่วนของวิถีชีวิตเท่านั้น สิ่งที่ได้จากการ
ศึกษา คือ

1. ผู้สูงอายุยังคงต้องทำมาหากิน เพื่อให้มีรายได้มาใช้จ่ายในครอบครัว ซึ่งรายได้นั้นส่วน
มากมีจำนวนไม่มากนัก มีเพียงพอสำหรับการดำรงชีวิตพื้นฐาน มีอาหารกินในแต่ละวัน โดยบาง
รายต้องดูแลรับผิดชอบปากท้องของสมาชิกในครอบครัว อาจเป็นลูก หลาน หรือเหลนก็มี

ลักษณะการทำมาหากินของผู้สูงอายุจะเป็นงานที่ง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนอาศัยประสบการณ์ที่เคยทำมาใช้ในการประกอบอาชีพ เช่น การขายขนมจีนน้ำยา การรับจ้างจับเส้นขนมจีน การทำเส้นขนมจีนไว้ขาย เป็นต้น

2. การพึ่งตนเอง ผู้สูงอายุต้องการพึ่งพาตัวเองไม่ต้องการเป็นภาระแก่ผู้อื่น แม้กระทั่งลูกหลานในครอบครัวก็ตาม ดังนั้น จึงพยายามที่จะเรียนรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นและคิดหาทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยวิธีการต่างๆ โดยอาศัยประสบการณ์หรือทดลองทำดูแล้วมีการประเมินผลอยู่ตลอดเวลาว่า ได้ผลหรือไม่ หากไม่ได้ผลก็จะแสวงหาหนทางอื่นต่อไป

กระบวนการเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับจิตใจของคนนั้นว่ามีความนิ่งสงบ มากน้อยเพียงใดเมื่อเผชิญปัญหา ถ้าคนนั้นมีจิตใจที่สงบนิ่งก็จะมีสมาธิเกิดขึ้นทำให้เกิดปัญญามองเห็นหนทางแก้ไขปัญหานั้นได้ชัดเจน

การพึ่งพาตนเองจึงเป็นการศึกษาหรือเรียนรู้ของคนจากกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อแก้ไขปัญห และประสิทธิภาพของการแก้ไขปัญหาก็ขึ้นกับประสบการณ์และทัศนคติของคนๆ นั้น ที่มองสภาพความรุนแรงของปัญหาที่แตกต่างกัน ซึ่งจะส่งผลไปถึงวิธีการแก้ไขปัญหานั้นด้วย

3. ความรักและความผูกพันกับลูก

สำหรับการแสดงออกถึงความรักต่อลูกหลานส่วนมากจะไม่แสดงออกให้เห็นชัดเจน แต่จะแสดงออกในรูปแบบของเป็นผู้ให้มากกว่า ผู้สูงอายุส่วนมากจะพอใจที่จะเป็นผู้ให้ และเป็นการให้ที่ไม่ได้ตั้งเป้าหมายไว้ล่วงหน้าว่าต้องได้รับผลตอบแทนอะไรกลับคืนมา แม้บางครั้งดูเหมือนว่าเป็นการทำตามบทบาทหน้าที่ หรือกิจกรรมที่ทำเป็นประจำสม่ำเสมอตั้งแต่วัยผู้ใหญ่จนถึงวัยสูงอายุก็ตาม ก็ยังคงปฏิบัติเช่นนั้นต่อไป นอกจากนั้นยังมีความห่วงกังวลอนาคตของลูกหลาน หากอยู่ในสภาพที่ยังช่วยเหลือตนเองไม่ได้

4. กิจกรรมอดิเรกและความสัมพันธ์กับชุมชน

ผู้สูงอายุยังมีความต้องการที่จะทำในสิ่งที่ตนเองพอใจ มีความสุข บางรายจะค้นพบสิ่งที่ตนเองชอบพอใจ ก็จะหาเวลาให้ตนเองได้มีโอกาสทำในสิ่งที่ตนเองพึงพอใจ รู้สึกสบายใจที่ได้ทำสิ่งนั้น สิ่งที่ทำนั้นอาจเป็นกิจกรรมที่ทำตามลำพัง หรือทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นรวมทั้งการมีบทบาททางสังคม ชุมชน ก็ตาม ซึ่งจะแตกต่างตามความต้องการของแต่ละคน ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ความสุข ความพอใจของผู้สูงอายุแต่ละรายจะแตกต่างกัน กิจกรรมของผู้สูงอายุจึงไม่จำเป็นต้องเข้าสังคมกับเพื่อนบ้านเสมอไป บางรายก็มีความสุขพอใจด้วยการทำกิจกรรมตามลำพังคนเดียว ซึ่งแตกต่างจากตำราทฤษฎีผู้สูงอายุที่ได้เสนอแนะว่าควรจะต้องจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุให้ออกมาสังคมกับเพื่อนบ้าน ชุมชน หรือเข้าชมรมผู้สูงอายุ

5. บทบาทของผู้สูงอายุในสังคม

ผู้สูงอายุยังมีบทบาททั้งในด้านเศรษฐกิจ และสังคมผู้สูงอายุจำนวนมากยังต้องทำมาหากินเลี้ยงตนเอง หรือเลี้ยงลูกหลาน บุคคลในครอบครัว และผู้สูงยังมีบทบาทในการช่วยเหลือดูแลลูกหลานที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ หรือช่วยดูแลบ้านในขณะที่คนหนุ่มสาวออกไปทำมาหากินก็ตาม ซึ่งจะช่วยลดภาระทางสังคมได้จึงนับว่าผู้สูงอายุยังคงมีบทบาทสำคัญทั้งทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นศึกษาวิถีชีวิตของผู้สูงอายุ จำนวน 12 ราย ที่เลือกเจาะจงผู้สูงอายุที่ส่วนใหญ่มีฐานะเศรษฐกิจยากจน และเป็นการศึกษาโดยสัมภาษณ์ และสังเกตข้อมูลส่วนใหญ่จากกรณีศึกษาโดยตรง ผู้เกี่ยวข้องบางส่วน และบริบทที่เกี่ยวข้องได้ศึกษาเพียงเล็กน้อยทำให้ผลการศึกษาได้ข้อความรู้ที่เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการศึกษาวิถีชีวิตผู้สูงอายุเท่านั้น ยังไม่ได้คำตอบทั้งหมด ดังนั้น เพื่อให้ได้ข้อมูลวิถีชีวิตของผู้สูงอายุชัดเจน ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้สูงอายุ บทบาทของผู้สูงอายุในบริบทของเขาและจำนวนกรณีศึกษาควรเพิ่มมากกว่านี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลมากขึ้นทำให้ผลการวิจัยสมบูรณ์ชัดเจนสำหรับนำไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป